

A munkahelyi biztonság és egészségvédelem javítását elősegítő gazdasági ösztönzőkről szóló jelentés összefoglalója: európai szintű áttekintés

Bevezetés

A munkahelyi biztonság és egészségvédelem terén a gazdasági ösztönzők azokra a folyamatokra vonatkoznak, amelyek a biztonságos és egészséges munkakörnyezet kialakító és fenntartó szervezeteket jutalmaznak. E folyamatok részét képezheti például, ha egy szervezet munkahelyi biztonság és egészségvédelem területén elért teljesítményét összekapcsolják pénzügyi ösztönzőkkel, például alacsonyabb biztosítási díjjal vagy adókulccsal. Növekvő érdeklődés kíséri ezeket a gazdasági ösztönzőket, amelyek eszközként használhatók arra, hogy a szervezeteket munkahelyi biztonsági és egészségvédelmi befektetésre ösztönözzék, mert önmagában a jogszabályok betartatása gyakran nem elegendő ahhoz, hogy meggyőzzék őket a munkahelyi biztonság és egészségvédelem fontosságáról. A gazdasági ösztönzők kiegészíthetik a szabályozási előírásokat, mivel pénzügyi téren ösztönzik a szervezeteket, és így oly módon adnak súlyt a megfelelő munkahelyi biztonság és egészségvédelem üzleti érveinek, amely a vállalkozások vezetői számára valamennyi tagállamban egyértelmű.

A munkahelyi egészségvédelemmel és biztonsággal kapcsolatos közösségi stratégia megerősíti a gazdasági ösztönzők hajtóerő-szerepét a tudatosság növelése és a jogszabályok betartása terén. A stratégia megállapítása szerint:

A tudatosságot – különösen a kis- és középvállalkozásokban – a megelőző intézkedésekre irányuló közvetlen vagy közvetett gazdasági ösztönzők biztosítása révén is meg lehet erősíteni. Ezek az ösztönző intézkedések magukban foglalhatják a társadalombiztosítási járulékok vagy a biztosítási díjak lehetséges csökkentését a munkakörnyezet javítása és/vagy a balesetek csökkentése érdekében történt befektetések arányában, az egészség és a biztonság kezelésére létrehozott rendszerek felállítására nyújtott gazdasági támogatást, illetve az egészségvédelmi és biztonsági követelmények bevezetését a közbeszerzési szerződések odaítélési eljárásába. *(A munkahelyi egészségvédelemmel és biztonsággal kapcsolatos új közösségi stratégia 2007–2012 között, Európai Bizottság, Brüsszel, 2007.1.21., COM(2007) 62 végleges)*

E jelentés a gazdasági ösztönzőkre vonatkozó szakirodalmi áttekintést, alkalmazásukra vonatkozó politikai áttekintést, valamint az ilyen ösztönzők különböző európai országokban és számos ágazatban történő sikeres végrehajtásának részleteit bemutató esettanulmányok gyűjteményét tartalmazza.

A gazdasági ösztönzőkre vonatkozó szakirodalmi áttekintés

Általánosságban határozott érvek szoltak a vállalkozáson kívüli forrásból eredő gazdasági ösztönzőknek a munkahelyi egészségvédelem és biztonság javítására gyakorolt kedvező hatásai mellett. Ezt a megállapítást gyengítik a különféle ösztönző-rendszerek hatékonyságának felmérése terén felmerülő módszertani nehézségek, és a javaslatok szerint további vizsgálatokra van szükség a kutatási szakirodalom bizonytalan eredményeinek tisztázásához.

A gazdasági ösztönzők alkalmazása tekintetében arra a megállapításra jutottak, hogy a konkrét, visszatartó erejű szankcióknak az általánosabb szankcióknál jelentősen nagyobb hatása van a betegszabadságra.

Hentesmester gazdasági ösztönzőkkel kapcsolatos kérdőívet tölt ki
(fénykép: FBG, Németország, vágóhídiipari balesetbiztosítási intézet)

A konkrét kormányzati (külső) ösztönzők hatékonysága azonban nem mindig volt egyértelmű. A megállapítások a következőket tartalmazták: 1. Az adócsökkentések hatékonyan segíthetnek abban, hogy egy szervezet többet fektessen be a munkahelyi biztonságba és egészségvédelembe. Az ilyen típusú ösztönző nyilvánvalóan csak a társasági adót fizető szervezetek esetében lehet hatékony. 2. A gazdasági ösztönzők ellenőrzésekkel/beavatkozási programokkal való összekapcsolása volt a munkahelyi biztonság és egészségvédelem javításának egy másik ígéretes módja. 3. A kiegészítő támogatások – amely esetében a kormányok egy adott szervezet által a munkahelyi egészségre költött pénzösszeg arányában biztosítanak támogatást – a munkahelyi biztonság és egészségvédelem javításának lehetséges módszerét képezik. Az ilyen típusú gazdasági ösztönző magas igazgatási költségekkel jár mind az érintett szervezet, mind pedig a kormány számára.

A biztosítással összefüggő gazdasági ösztönzők a szervezetek munkahelyi biztonságba és egészségvédelembe történő befektetéseinek ösztönzése terén hatékony módszerek bizonyultak. Bizonyítékokkal alátámasztható, hogy a gazdasági ösztönzők hatással vannak a munkavállalók magatartására, illetve a szervezetnél bekövetkező kedvezőtlen események arányára. Számos kutatás foglalkozott a munkavállalók baleset-biztosítása terén a differenciált díjszabással, amely általában egy vállalkozás egyedi baleseti rátáján alapul, a biztosítási díjakra vonatkozó bonus-malus rendszert jelent. A szakirodalmi áttekintés több, a differenciált díjszabással foglalkozó kutatási anyagot elemzett, és megállapította, hogy legalább közepesen bizonyított, hogy ennek köszönhetően csökken a biztosítási kárigények száma.

A gazdasági ösztönzőkre vonatkozó politikai áttekintés

A társadalombiztosítási rendszerekkel és a munkavállalók baleset-biztosításával kapcsolatos megközelítések alapvető kritériumai terén Európában nincs túl sok eltérés. A legtöbb ország szociális biztonsági rendszerét a bismarcki hagyományok szellemében alakította ki, és a baleset-biztosítási intézmények általában kezelt monopóliumokon alapulnak. Egy jelentős országcsoportban Beveridge-rendszerben

működő versenyző piac, két kisebb országcsoporthoz pedig a vegyes rendszerek működése a jellemző. Így a különböző baleset-biztosítási és társadalombiztosítási rendszerek az alapvető kritériumok tekintetében meglehetősen közel állnak egymáshoz, még akkor is, ha a részletekben valószínűleg jóval több eltérés tapasztalható.

Az országok és a gazdasági ösztönző-rendszerek közötti ezen eltérések természetesen hatással vannak a munkahelyi biztonsági és egészségvédelmi ösztönzési modellek lehetséges áthelyezhetőségére. Támogatási rendszerek, adókedvezmények és nem pénzügyi ösztönzők elvileg minden uniós országban elképzelhetők. Differenciált díjszabást alkalmazó megközelítések mind a versenyző, mind pedig a monopolisztikus piacokon megtalálhatók. Különbségek vannak azonban a jövőorientált, megelőzést szolgáló törekvések, például a képzés vagy a munkahelyi biztonságba és egészségvédelembe történő befektetések finanszírozása terén. A monopolisztikus megközelítések esetében ez nem probléma, mert a biztosítótársaság biztos lehet abban, hogy számára előnyös lesz a befektetések kárigények arányára kifejtett pozitív hatása. Versenyző piacon azonban a biztosítótársaság ki van téve annak a kockázatnak, hogy a vállalkozások előzetes bejelentés nélkül biztosítót váltanak, így a megelőzést szolgáló törekvésekbe történő befektetések előnyeit az eredeti biztosító helyett annak versenytársai élvezhetik. A versenyző piacok esetében elképzelhető megoldás lehet a több évre szóló, hosszú távú szerződések bevezetése, vagy egy közös megelőzési alap létrehozása, amelyet valamennyi biztosító egyenlő mértékben finanszíroz.

Szinte valamennyi nagyobb uniós tagállam meglehetősen aktív a gazdasági ösztönzők nyújtása terén. Állami biztosítási rendszereink keresztül Németország, Franciaország, Olaszország és Lengyelország is kínál különböző ösztönzőket, gyakran nemcsak biztosítási díjmódokat, hanem a munkahelyi biztonságba és egészségvédelembe történő konkrét befektetésekre vonatkozó támogatási programokat is. Spanyolországban a biztosítási ösztönzőket a munkahelyi biztonsággal és egészségvédelemmel kapcsolatos nemzeti stratégia keretében tervezik, és nemzeti, valamint regionális szinten számos, munkahelyi biztonsággal és egészségvédelemmel kapcsolatos támogatási program áll rendelkezésre. A kisebb tagállamok közül Belgium, Hollandia és Finnország a legaktívabb, ami azt mutatja, hogy a gazdasági ösztönzők alkalmazása a magán-balesetbiztosítási rendszerekben is lehetséges.

Mindent egybevetve az áttekintésből kitűnik, hogy valamennyi tagállamban lehetőség van gazdasági ösztönzők alkalmazására, szociális biztonsági rendszerükkel összefüggő hagyományaitól vagy attól függetlenül, hogy magán- vagy állami baleset-biztosítási rendszerrel rendelkeznek.

Esettanulmányok

Az esettanulmányok gyűjteménye azt mutatja, hogy a gazdasági ösztönzők a munkahelyi biztonság és egészségvédelem előmozdítása terén igen változatos formákban lehetnek hatékonyak. Valamennyi ismertetett ösztönző-rendszert hatékonyan működtetik, és valamennyit alávették valamiféle értékelésnek. Hat esettanulmányban ezenkívül mennyiségi mutatók is bizonyítják a munkakörülményekre gyakorolt pozitív hatást a programban részt vevő vállalkozásoknál:

- A német húsparban a programban részt vevő vállalkozásoknál az ösztönző-rendszer 2001-es bevezetése óta a kötelező bejelentés alá eső balesetek terén több mint 25%-os csökkenést tapasztaltak.
- A finn mezőgazdasági ágazatban a balesetek száma több mint 10%-kal esett vissza.
- A támogatott munkahelyi biztonsági és egészségvédelmi irányítási rendszert bevezető lengyel vállalkozások 70%-ánál csökkent a balesetek száma és a biztosítási díjak összege, miközben 50%-uk számolt be arról, hogy kevesebb munkavállaló dolgozik veszélyes körülmények között.
- Az olasz munkavállalói baleset-biztosítással foglalkozó hatóság a kis- és középvállalkozásoknál a munkahelyi biztonsági és egészségvédelmi befektetések előmozdítása érdekében támogatja a banki hiteleket; a programban részt vevő vállalkozásoknál a hasonló vállalkozásokkal összehasonlítva 13–25%-kal kevesebb baleset történt.
- Egy német egészségbiztosítási ösztönző-rendszerben a táppénz és a munkahelyről való távolmaradás jelentősen csökkent, amikor a vállalkozások modern egészségvédelmi irányítási rendszert vezettek be.
- A munkahelyi biztonság és egészségvédelem szempontjainak megfelelő új gépek és berendezések beszerzését támogató holland támogatási program révén a vállalkozások 76%-ánál javultak a munkakörülmények (a munkavállalók 40%-a szerint az új berendezés nagyon hasznos, 36%-a szerint meglehetősen hasznos).

A gazdasági ösztönzők sikerét meghatározó tényezők

A jelentés három részét összefoglalva a következő sikertényezők határozhatók meg:

1. Az ösztönző-rendszerek nemcsak a megfelelő munkahelyi biztonsági és egészségvédelmi irányítás korábbi eredményeit, azaz a balesetek korábbi arányát kell jutalmaznia, hanem azokat a konkrét megelőző törekvéseket is, amelyek célja a jövőbeni balesetek és megbetegedések csökkentése.
2. Az ösztönző-rendszereket valamennyi vállalkozás számára rendelkezésre kell bocsátani, a vállalkozások méretétől függetlenül, és különös figyelmet kell fordítani a kis- és középvállalkozások speciális igényeire.
3. Az ösztönzőnek kellően magasnak kell lennie ahhoz, hogy felkeltse a munkáltatók részvétel iránti érdeklődését.
4. A vállalkozás kívánt megelőző tevékenysége és a jutalom között világos és azonnali kapcsolatnak kell lennie.
5. Az ösztönző-rendszernek egyértelmű odaítélési kritériumokkal kell rendelkeznie, és úgy kell kialakítani, hogy használata a lehető legkönnyebb legyen annak érdekében, hogy ne rójon túl nagy adminisztratív terhet a programban részt vevő vállalkozásokra és az ösztönzést nyújtó szervezetekre.
6. Amennyiben az ösztönzőnek nagyszámú vállalkozást kell megcéloznia, a pontosan meghatározott kritériumokkal rendelkező, biztosítási vagy adóalapú ösztönzők a leghatékonyabbak (zárt rendszer).
7. Amennyiben a cél meghatározott területek innovatív megoldásainak elősegítése, a támogatási rendszerek a leghatékonyabbak (nyitott rendszer).

További információk:

<http://osha.europa.eu/hu/topics/business>

Európai Munkahelyi Biztonsági és Egészségvédelmi Ügynökség

Gran Vía, 33, 48009 Bilbao, SPANYOLORSZÁG

Tel. +34 944794360; fax +34 944794383

E-mail: information@osha.europa.eu

© Európai Munkahelyi Biztonsági és Egészségvédelmi Ügynökség. A sokszorosítás a forrás feltüntetésével engedélyezett. Printed in Belgium, 2010

